Tallózás

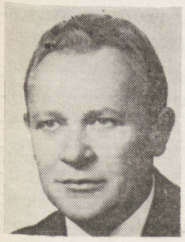

TOLLHEGGYEL . . .

PÓSVAI LAJOS dr.

A Gazdálkodás múlt évi 8. számában azonos címmel közölt írásom célkitűzéseihez hasonló indítékokkal — a szakközlemények mondanivalójának egyértelműbbé, stílusának gördülékenyebbé, magyarosabbá tétele érdekében — tűztem tollhegyre ezúttal is néhány mondatot mezőgazdasági szakirodalmunk 1977. évi terméséből. Említett korábbi cikkemtől eltérően, ezúttal nem jelölöm meg pontosan a forrást, mert ez csupán a cikk terjedelmét növelné, anélkül, hogy érdemben segítené célom elérését.

*

A Világ Mezőgazdasága X. évfolyamának egyik számában olvasható a következő szövegrész:

„*A borjútermelés megjavítása érdekében a Charolais-fajta tenyésztésében bővítették a szelekció alapelveit.*"

Ezt a mondatot a szakmai zsargon példájának nevezhetnénk, ha a példa szóban nem rejlene némi helyeslő ítélet. Pedig ezt a fogalmazást mindennek elmondhatjuk, csak helyesnek nem. Ennek sok oka van. Itt van mindjárt az idézett sor elején a „*borjútermelés megjavítása érdekében*" mondatrész, mely az érdemi mondanivaló szempontjából teljesen homályos. Az, hogy több borjú születhessen nagyobb súllyal, kevesebb hulljon el közülük, növekedjenek gyorsabban, a tehenek legyenek termékenyebbek, elljenek könnyebben stb. nem gyömöszölhető bele a „borjútermelés megjavítása" sablonba. A tehenek a borjút nem termelik, hanem ellik és szoptatják, és a gazdaság — mint az állatok gazdája — sem termeli a borjút, hanem borjúállományát növeli vagy hizlalja. Persze mindezt két szóval nehéz érzékeltetni, de hárommal már lehet. *A borjúállomány növelése és javítása* már jobban kifejezi a tenyésztési célt. Ennek eléréséhez azonban *nem a szelekciós alapelveket kell bővíteni* — ez a genetikai elmélet feladata —, hanem ehhez a tenyészállatok, egyedek szigorúbb, az eddiginél több tényező figyelembevételével történő kiválogatása szükséges. Átalakított mondatunk tehát így hangozhatna: A Charolais fajtájú borjúállomány növeléséhez és javításához szigorúbb egyedkiválasztáson (vagy egyedválogatáson) alapuló tenyésztői munka szükséges.

*

Az előbb említett periodika ugyanazon számában találtam egy másik tollhegyre kívánkozó mondatot, mely így szól:

„*Ha a tojásfogyasztást csupán a népesség szaporodásának ütemével hozzák összefüggésbe, az »alacsony« becslés 1980-ig mintegy 4%-os növekedést jelent. Ezzel szemben a »magas« becslésnél a fogyasztás 1975-höz képest 9%-kal nőhet.*"

A vájtfülűek számára minden érthető ebben a pongyolán fogalmazott mondatban. Ők tudják, hogy a népesség szaporodásának ütemével összefüggésbe hozott tojásfogyasztás olyan tojásfogyasztást jelent, mely egy főre vetítve nem nő, a fogyasztás növekedése csupán a népesség szaporodásával tart lépést. Ők tudják azt is, hogy nem a becslés alacsony vagy magas, hiszen a becslés — mint tevékenység — magassági méretekkel nehezen minősíthető, inkább pontosságát, valósságát, szakszerűségét szokták firtatni. Tudják, hogy az alacsony vagy magas jelző a népszaporodással azonos ütemben növekvő tojásfogyasztásra vonatkozik, nem az alacsony becslés jelent 4%-os növekedést, hanem a becsült 4%-os növekedési ütem tekinthető alacsonynak és a 9%-os magasnak.

A nem vájtfülűek számára azonban a fogalmazásnak ez a pongyolasága meg-

értési nehézségeket is okozhat, amellett, hogy a szakemberek nyelvérzékét is sérti. Pedig nem kellett volna sok átalakítás e mondat olvasmányossá és egyértelművé tételéhez, a zavaró hatások kiküszöböléséhez. Az átalakított mondat íme rövidebb is lett volna: Ha a tojásfogyasztás csupán a népesség szaporodásának arányában nőne, a becslések szerint 1980-ban 4—9%-kal lenne magasabb az 1975. évinél.

*

A *Ma újdonság, holnap gyakorlat* sorozat egyik múlt évi kötetében olvasható mondat a következőképpen szól:

„Nem túlzás ezért azt állítani, hogy a jól választott hibrid és a jó vetőmag katalizálója a korszerűbb kukoricatermesztésnek, s ezen keresztül a nagyobb termések elérésének.”

Ebben a mondatban az idegen *katalizálója* szó használatát kifogásolhatjuk elsőként. Helyette a záloga, a serkentője vagy a feltétele szavakat lehetett volna írni.

Kifogásolható — körülményessége miatt — az a mondatrész is, amely szerint mindez a korszerűbb kukoricatermesztésnek és ezen keresztül a nagyobb termések elérésének a feltétele. Miért kell ide az *ezen keresztül* szókapcsolat? A nagyobb terméseknek kisebb fajlagos ráfordításokkal való elérése ugyanis a kukoricatermesztés (helyesebben itt, ilyen általános értelemben használva: a kukoricatermelés) korszerűbb voltát jelenti. A korszerűség e feltételek teljesítése nélkül ugyanis nem sokat ér. Különben sem a kukoricatermelésen keresztül, hanem a kukoricatermelés eredményeként jelentkezik a nagyobb termés. Ezért az idézett mondat magyarosabb és tömörebb változata a következő lehetne: A jól választott hibrid és a jó vetőmag serkentője a kukoricatermelés korszerűsödésének, a terméshozam növekedésének.

*

A szakmai zsargon kedvelt kifejezése a megvalósítás szó, melyet bármilyen gazdasági cselekményt (a termelést, a beruházást, az értékesítést stb.-t) kifejező ige helyett használnak. Így tesz a Gazdálkodás egyik 1977. évi számában közölt cikk szerzője is, akinek egyik mondata így hangzik:

„Ennek következményeként a mezőgazdaságban egyes termékek nem, vagy alig jövedelmező termelése valósítható csak meg.”

Persze ebben a mondatban nemcsak a termelhető igealakot kerüli meg a szerző, hanem a veszteség és nyereség szavakat is. A kiragadott mondat tehát közérthetőbben így fogalmazható meg: Emiatt a mezőgazdaságban egyes termékek veszteséggel vagy elenyésző nyereséggel termelhetők csak.

*

Kissé bürokratikus íze van annak a mondatnak, amelyet a Mezőgazdasági Könyvkiadó egyik 1977-ben kiadott kötetében olvastam. A mondat a következő:

„A munkamegosztás technikai tagolódása előbb a növénytermelők (az állattartók) és a számukra eszközöket gyártók között alakult ki.”

Ökonómiai szakirodalmunkban gyakori jelenség a mondandónak a pontosságra való törekvés jegyében fogant túlmagyarázása és a tudományos igényű személytelenség miatt érzékelhető elszürkülése. Úgy érzem, ebben a mondatban is ez a helyzet, és ez teszi bürokratikus ízűvé.

Bizonyításul fogalmazzuk meg a mondat két alábbi változatát:

— A termelőmunkát előbb a növénytermelők (az állattartók) és a számukra eszközöket gyártók osztották meg egymás között.

— A technikai munkamegosztás előbb a növénytermelők (az állattartók) és a számukra eszközöket gyártók között alakult ki vagy vált szükségessé.

Gondolom, e két változatból érzékelhető a tagolódás szó feleslegessége, mert a munkamegosztás mélyülhet, szerteágazóbb lehet, fokozódhat, de tagolni csak a különböző munkát végző embercsoportokat lehet, és nem a munkamegosztást, mely maga e tagolódás eredménye.